

MEDIAWIJSHEID

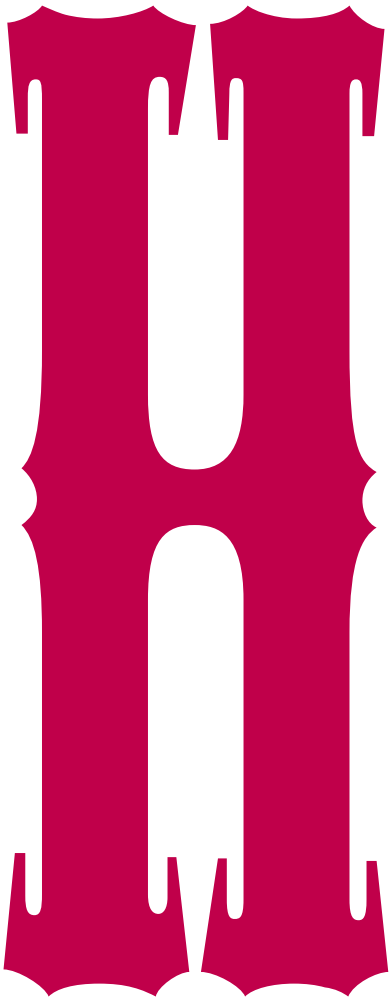
TEKST JOCELYN VREUGDENHIL

BEELD TYPETANK

HOE EEN SPELLETJE KAN ONTSPOREN

Levensgevaarlijke challenges en gewelddadige series dringen via Tiktok en andere sociale media door tot op het schoolplein. Hoe ga je daar als school mee om? "Geweld normaliseren is het grootste risico."

Het was eind jaren tachtig en er ging een videoband rond op mijn middelbare school getiteld *Faces of Death* met daarbij de challenge: hoelang durf jij te kijken? De horrorbeelden, variërend van het slachten van dieren tot verkeersongelukken, waren zo gefilmd dat ze echt leken. Bangmakerij is van alle tijden. Het grote verschil tussen de jaren tachtig en nu is de snelheid waarmee de beelden zich verspreiden. En de keuze van het wel of niet kijken. Een videoband moet je tenslotte eerst in de recorder stoppen, terwijl de beelden op je telefoon of tablet ongevraagd voorbij komen. Bjorn Pels, meester van groep 7 en 8 in Amsterdam: “Als de kinderen hun werk af hebben, mogen ze van mij soms online gamen. Ik hoorde ze laatst tijdens het spelen *squid game* roepen en dacht oh nee, niet weer.” Eind vorig jaar was *Squid Game* – de Koreaanse netflixserie met een Kijkwijzeradvies van 16 jaar – over een groep arme mensen die hun leven waagt met dodelijk kinderspellen, een hit op de Amsterdamse basisschool. De meester zag ze Annemaria koekoek in de pauze naspelen. Waar je

voorheen af was, lagen de kinderen nu voor dood op de grond. “Wij hebben een mail naar alle ouders gestuurd om ze te laten weten dat dit gebeurt en wij het als school niet goedkeuren. De spelletjes zijn namelijk niet zo onschuldig als ze lijken. Nou weet ik dat een aantal leerlingen thuis regelmatig een horrorfilm kijkt. Daarom heb ik ze uitgelegd dat er kinderen zijn die niet tegen enge beelden kunnen, omdat ze er nachtmerries van krijgen. En dat het voor sommige kinderen moeilijk in te schatten is wat nep is en wat echt. Geweld normaliseren is, denk ik, het grootste risico.”

Psycholoog Mirjam de Nijs: “In hoor in mijn praktijk regelmatig van leerkrachten dat kinderen agressief gedrag vertonen op het schoolplein. Ze kopiëren de geweldadige beelden die ze gezien hebben, waardoor de spelletjes harder worden. Dat ontstaat niet door beelden die ze eenmalig kijken, blijkt ook uit wetenschappelijk onderzoek, vaak hebben ze dan de hele serie gezien.”

“Kenmerkend van de online wereld is dat er geen opvoeder aanwezig is die meekijkt”, zegt Klaartje Schüngel, specialist mediawijsheid. “Alles komt voorbij. Ook beelden die niet aansluiten op de leeftijd of ontwikkelingsfase.” Het is volgens Schüngel belangrijk dat ouders het online gedrag begeleiden, met tijdslimieten en privacy-instellingen, maar ook door samen de online wereld te ontdekken. “Kijk samen wat leuk is en wat niet, zodat een kind eerder naar je toe durft te komen als het geschrokken is van iets engs of in de problemen is gekomen met een post of challenge.”

HOUVAST

‘Let op wat je online kijkt of doet, want je kan het niet terugdraaien’, is de veelgehoorde waarschuwing. Die omgekeerde wereld van het terugdraaien, daar heeft De Nijs in haar praktijk regelmatig mee te maken. Vooral rond Halloween ziet ze een

**‘Alles komt voorbij.
Ook beelden die niet
aansluiten op de leeftijd
of ontwikkelingsfase’**

toename van aanmeldingen van jonge kinderen met slaapproblemen en angsten. De periode dat beelden uit horrorfilms als *The Nun* en *Chucky* ongevraagd opduiken, vooral op Youtube en Tiktok. “Het is niet zo dat alle kinderen therapie nodig hebben, want vaak kunnen ze de beelden zelf verwerken. Alleen de kinderen die gevoeliger zijn, die bang in het donker worden of er nachtmerries van krijgen, en waarbij de langdurige klachten dreigen over te gaan in een angststoornis is EMDR een goede behandelmethode. Dan vragen we ze terug te denken aan het beeld wat ze het meeste angst geeft en dan zwakken we de angstgevoelens af door tegelijkertijd piepjes te laten horen of op de handen te tikken. Het idee hierachter is dat de negatieve emotionele lading, de angst, bij het beeld afzwakt. Vaak is een tot drie sessies genoeg.”

“Als ik net de ene hype besproken heb, poept er een volgende op”, zegt Dymphy Weerstand, juf van groep 8 in Drachten. “Hadden we de gevaarlijke tiktok-challenge rond oud en nieuw waarbij brandend vuurwerk uitgetrapt werd net gehad, kwam het programma *Boos* over misstanden bij *The Voice* voorbij. Vijf leerlingen hadden de aflevering gezien, dus volgde een klassengesprek over wat seksueel overschrijdend gedrag is en wat je kan doen

als zoiets je overkomt.” De snelheid van de online trends, vooral op Tiktok, vraagt volgens Weerstand om meer leiderschap van de kinderen. “Kinderen van nu moeten veel vaker ‘nee’ zeggen dan wij vroeger. Op school gebruiken wij daarom vanaf de kleuterklassen *De zeven eigenschappen van effectief leiderschap* van Stephen Covey. In het geval van *Squid Game* en de vuurwerk-challenge, heb ik het met de kinderen over de eerste eigenschap van Covey gehad: wees proactief, dus kies ervoor om iets niet te kijken of niet te doen.”

“Heel goed dat leraren bij dit soort onderwerpen gelijk de lesmethode erbij pakken”, aldus Schüngel. “Helemaal bij een thema als *The Voice* kan het onveilig voelen om erover te praten. Scholen hebben programma’s omtrent seksualiteit die bijvoorbeeld in de Week van de lentekriebels worden gebruikt. Ik zou zeggen, trek die lessen uit de la. Dat geeft houvast. Een andere leidraad kan het *Jeugdjournaal* zijn. Zij behandelen actuele onderwerpen, ook de lastige zoals seksueel overschrijdend gedrag, en vertalen die naar de belevingswereld van de kinderen. Een nieuwsitem kan een mooie start zijn van een groepsgesprek.”

APENROTS

“Een veilige en ontspannen sfeer is de sleutel voor het wel of niet slagen van zo’n groepsgesprek”, zegt psycholoog De Nijs. “Zorg ervoor dat alle kinderen iets durven te zeggen. Begin met praten in kleine groepjes als je weet dat een paar leerlingen stoer gaat doen waardoor anderen dichtklappen.”

Vraag door wat ze vinden. Zoals bij de beelden van *Squid Game*, *Chucky* of *The Nun*; wat is spannend, wat niet, wanneer is iets duidelijk nep en wanneer kan je beter niet kijken? Als ik er in mijn praktijk over doorvraag, blijkt vaak dat kinderen de pop-ups niet direct wegglikken. De nieuwsgierigheid wint het dan van de angst.” Leerkracht Pels: “In mijn klas is de apenrots vrij aanwezig, met bovenop een aantal leerlingen die roepen dat ze alles aan kunnen en voor niemand bang zijn. Laatst kwam een van de jongens naar me toe met een tiktok-filmpje van iemand die iets brandends van het balkon gooit wat beneden binnen drie tellen uitgetrapt moest worden. Dan hoop je maar dat ze dat niet zelf doen en probeer je ze uit te leggen waarom dat geen goed idee is.” De Nijs benadrukt dat goed contact tussen ouders en leraren hierbij van belang kan zijn. “Stel een leerkracht vangt iets op en de ouders weten daar niets van, dan kunnen ze ook niet bijsturen. Helemaal voorkomen dat kinderen spannende beelden zien of gevaarlijke challenges doen, is onmogelijk. Maar blijf er zoveel mogelijk over praten. Ook in de klas.” ■

Tiktok groeit razendsnel

Het aantal gebruikers van Tiktok in ons land is het afgelopen jaar vooral in de leeftijdsgroep 9 tot en met 19 jaar enorm gestegen. In 2021 waren er 836 duizend gebruikers per dag, ten opzichte van het jaar daarvoor een stijging van 200 procent. Van alle gebruikers wereldwijd – ongeveer 1 miljard per maand – blijkt uit onderzoek dat meer dan één op de vijf jongeren ooit aan een challenge op Tiktok heeft meegedaan, waarvan één op de vijftig aan een risicovolle en gevaarlijke uitdaging en één op de driehonderd aan een heel gevaarlijke.

